

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

доц. Албул І. В.

«09» серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НПП2.2.03 ВСТУП ДО СУПЕРВІЗІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Галузь знань **23 Соціальна робота**

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність **232 Соціальне забезпечення**

(шифр і назва спеціальності)

Освітня-професійна програма **«Соціальне забезпечення»**

(назва освітньої програми)

Робоча програма з навчальної дисципліни «Вступ до супервізії в соціальній роботі» для студентів спеціальності 232 Соціальне забезпечення

Розробник: Підвальна Юлія Василівна – доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, кандидат педагогічних наук.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Протокол № 1 від «9» серпня 2022 року

Завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

 (Албул І.В.)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії факультету/інституту соціальної та психологічної освіти

Протокол № 1 від «9» серпня 2022 року

Голова науково-методичної комісії факультету соціальної та психологічної освіти

 (Бондаренко Г.В.)

Пролонговано:

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н. р. _____ (_____) «__» ____ 20__ р., протокол № ____
(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	українська
Загальний обсяг у кредитах ЄКТС / годинах	3/90	3/90
Курс	4	4
Семестр	8	8
Кількість змістових модулів із розподілом:	3	3
Обсяг кредитів	3	3
Обсяг годин, у тому числі:	90	90
Аудиторні:	32	6
Лекційні	14	2
Семінарські / Практичні	18	4
Лабораторні	-	-
Самостійна робота	29	42
Індивідуальні завдання	29	42
Форма семестрового контролю	екзамен	екзамен

Програма вивчення навчальної дисципліни «Вступ до супервізії в соціальній роботі» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Соціальне забезпечення» (2019) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 232 «Соціальне забезпечення».

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – формування професійних компетенцій в області теорії і практики супервізії в діяльності соціального працівника, забезпечення поглибленими спеціальними вміннями та знаннями інноваційного характеру, отримання певного досвіду їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у соціальній роботі. Програма базується на вимогах кваліфікаційної характеристики й орієнтована на забезпечення загальнодержавних та регіональних потреб у кваліфікованих кадрах для соціальної сфери.

Завдання:

1) забезпечити засвоєння студентами супервізійних ролей і відносин, професійного розвитку супервізора, процесу який допомагає усвідомити свої сильні сторони і обмеження, визначити зони росту, цікаво і продуктивно

існувати в своїй професії;

2) оволодіння знаннями щодо основних теоретико-методологічних положень супервізії як науки, історії її виникнення та розвитку;

3) вивчення основних теоретико-емпіричних моделей, стилів, фокусів, форматів, факторів супервізії;

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

1) складові професій: базові цінності, етичні та юридичні принципи супервізії у психологічній діяльності, знання та вміння/навички;

2) етичні засади супервізії у психологічній діяльності та шляхи реалізації цінностей на практиці;

3) професійні якості, функції, ролі супервізора;

4) професійно-орієнтовані фази розвитку супервізії;

5) цілі та принципи ведення супервізорського процесу;

6) основні стилі, фокуси, форми/формати супервізії;

7) загальне уявлення про фактори, що впливають на супервізорський процес.

уміти:

1) інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід;

2) реалізовувати професійні цінності на практиці;

3) користуватися етичними принципами, кодексом супервізора;

4) теоретично обґрунтовувати втручання;

5) здійснювати первинне оцінювання;

6) заключати контракт з клієнтом;

7) безпосередньо надавати допомогу з використанням методів індивідуальної, групової роботи та роботи у громаді;

8) представляти інтереси клієнта;

9) оцінювати успішність втручання;

10) дотримуватися меж професійної компетенції;

11) аналізувати власні вміння та навички, рівень знань, особистісні риси;

12) керувати процесом допомоги та постійно підвищувати свій професійний рівень.

У результаті вивчення даної навчальної дисципліни здобувач повинен здобути такі **компетентності:**

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної діяльності соціального забезпечення або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 13. Здатність до міжособистісної взаємодії.

ЗК 14. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Фахові компетентності (ФК):

ФК 3. Здатність консультувати з питань соціального забезпечення різних груп населення, що опинилися у складних життєвих обставинах.

ФК 14. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.

ФК 15. Здатність виявляти і залучати ресурси організацій-партнерів з соціальної допомоги для виконання завдань професійної діяльності.

Розвинути базові soft skills: креативність, робота в команді, емоційний інтелект, взаємодія з людьми, тайм-менеджмент, саморозвиток, критичне та екологічне мислення.

3. Результати навчання за дисципліною**Програмні результати навчання:**

ПРН 15. Приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки.

ПРН 18. Використовувати відповідні наукові дослідження та застосовувати дослідницькі професійні навички під час надання соціальної допомоги.

ПРН 19. Ефективно працювати як індивідуально, так і у складі міждисциплінарної команди фахівців.

ПРН 20. Демонструвати уміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

3. Програма навчальної дисципліни**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.****СУЧАСНІ УЯВЛЕННЯ ПРО СУПЕРВІЗІЮ****Тема 1: Супервізія в соціальній роботі: основні підходи та принципи**

Сутність поняття «супервізія», мета, завдання, функції та типи супервізії. Базові цінності супервізії. Етичні і юридичні принципи супервізії. Значення супервізії у підготовці соціальних працівників. Особливості взаємодії супервізора та супервізованого.

Тема 2: Початок роботи супервізора: контракти та межі

Ключові елементи контракту. Основні різновиди супервізії, що використовуються в соціальних службах. Тривалість, частота та інші практичні аспекти супервізії. Підготовка, визначення порядку денного, методи та навички, ведення записів. Забезпечення оцінки та перегляду, питання меж. Неубезпеченість супервізора і молодого фахівця соціальної роботи.

Тема 3: Супервізія та команда

Поняття команди. Класифікації команди. Формати супервізії. Розмір та склад команди. Зовнішні впливи та зосередження на команді. Навчання роботі з командою.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУПЕРВІЗІЇ

Тема 4: Групова супервізія

Поняття групової супервізії в соціальній роботі. Переваги, недоліки та види групової супервізії. Обернена (або зворотна) супервізія. Заміщена супервізія. Якості та властивості супервізора групи.

Тема 5: Супервізорські моделі

Поняття супервізійної моделі. Специфічно орієнтовані моделі. Модель розвитку. Змішана модель. Модель для практики. Професійно орієнтовані фази розвитку супервізії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК СУПЕРВІЗОРА

Тема 6: Навчання та розвиток у супервізії соціальної роботи

Процес навчання та розвитку в супервізії. Створення в організації умов для ефективної супервізії. Знання та вміння супервізора. Розвитковий підхід до навчання супервізорів. Ефективне навчання супервізорів.

Тема 7: Процес становлення супервізора

Особистісні властивості супервізора. Супервізорські ролі соціального працівника. Супервізія як одна із сервісних ролей. Аспекти стилю супервізора. Чинники контексту, які впливають на становлення супервізора. Діяльність супервізора в новому оточенні. Власні потреби супервізора.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
СУЧАСНІ УЯВЛЕННЯ ПРО СУПЕРВІЗІЮ												
Тема 1: Супервізія в соціальній роботі: основні підходи та принципи	10	2	2		3	3	13	1			6	6
Тема 2: Початок роботи супервізора: контракти та межі	12	2	2		4	4	13		1		6	6
Тема 3:	12	2	2		4	4	12				6	6

Супервізія та команда													
Разом за змістовим модулем 1	34	6	6		11	11	38		1	1		18	18
Змістовий модуль 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУПЕРВІЗІЇ													
Тема 6: Групова супервізія	14	2	3		4	5	13		1			6	6
Тема 7: Супервізорські моделі	14	2	3		5	4	13		1			6	6
Разом за змістовим модулем 2	28	4	6		9	9	26		1	1		12	12
Змістовий модуль 3. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК СУПЕРВІЗОРА													
Тема 6: Навчання розвитку супервізії соціальної роботи та у	13	2	3		4	4	13		1			6	6
Тема 7: Процес становлення супервізора	15	2	3		5	5	13		1			6	6
Разом за змістовим модулем 2	28	4	6		9	9	26		2			12	12
Модуль 2													
ІНДЗ													
Усього годин	90	14	18		29	29	90		2	4		42	42

6. Теми семінарських занять

Теми семінарських занять

№ з/п	Теми занять	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1: Супервізія в соціальній роботі: основні підходи та принципи	2	1
2	Тема 2: Початок роботи супервізора: контракти та межі	2	

3	Тема 3: Супервізорські відносини	2	
4	Тема 4: Супервізія та команда	2	1
5	Тема 5: Супервізорські стилі, фокуси та форми і	2	
6	Тема 6: Групова супервізія	2	1
7	Тема 7: Супервізорські моделі	2	
8	Тема 8: Фактори супервізії	2	1
9	Тема 9: Навчання та розвиток у супервізії соціальної роботи	2	
Всього		18	4

7. Самостійна робота

№ з/п	Зміст навчального матеріалу	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Складіть таблицю спільних та відмінних рис моделей супервізії	2	3
2	Розробити блок-схему «Фокуси супервізії»	2	3
3	Здійснити порівняльний аналіз індивідуальної, групової та колегіальної супервізій	2	3
4	Розробити тренінг розвитку супервізорських навичок	2	3
5	Підготувати проект контракту на супервізію	2	3
6	Розкрийте взаємозв'язок понять «методи соціальної роботи», «технології соціальної роботи», «форми соціальної роботи». Розробіть структурнологічну схему цих взаємозв'язків	2	3
7	Запропонуйте визначення і дайте характеристику спеціальних методів соціальної роботи	2	3
8	Тема 8: Фактори супервізії	2	3
9	Розкрийте основні положення психотерапії кататимного переживання образів	2	3
10	Дайте визначення та охарактеризуйте суть синдрому емоційного вигорання	2	3
11	Проаналізуйте причини виникнення психоемоційних переживань, які пов'язані з професійною діяльністю соціального працівника	2	2
12	Назвіть та охарактеризуйте основні методики оптимізації психічного стану соціального працівника	2	2
13	Наведіть основні цілі соціальної роботи. Які з них, на Ваш погляд, є першочерговими	1	2
14	Назвіть основні класифікаційні ознаки	2	3

	систематизації методів соціальної роботи		
15	У чому полягає сутність соціально-психологічного захисту літніх та старих людей	2	3
Всього		29	42

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання є додатковою частиною самостійної роботи студента. Полягає у розробці структурно-логічної таблиці «Порівняльна характеристика індивідуальної, групової, колегіальної супервізії». За бажанням студента індивідуальна робота може бути виконана у формі науково-дослідної статті, тез доповіді на конференції.

9. Методи навчання

Методи навчання: пояснювально-ілюстративний (із застосуванням multi-media); метод проблемного викладу, частково-пошуковий, дослідницький, дискусійний, метод ділової гри.

10. Методи контролю

Методи усного контролю, методи письмового контролю, методи практичного контролю, дидактичні тести, спостереження, проблемні ситуації.

11. Критерії оцінювання результатів навчання

В УДПУ імені Павла Тичини використовується накопичувальна (100-бальна) система оцінювання сформованих компетентностей.

Заходи з оцінювання результатів навчання студента включають:

- поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення практичних занять та оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів);
- індивідуальне навчально-дослідне завдання (максимально 15 балів);
- тестовий контроль (30 питань по 0.5 бали - максимально 15 балів),
- підсумковий контроль (екзамен) (максимально 10 балів),

На практичному занятті здобувач може отримати максимально 5 балів, а саме: за роботу на практичному занятті (максимально 3 бали), виконання завдань самостійної роботи (максимально 2 бали).

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів за роботу на практичному занятті, завдань самостійної роботи

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно

	розкриває власні обдарування і нахили.
4 бали	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна. Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підведення думок.
3 бали	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
2 бали	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
1 бал	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
0 балів	Студент не володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу

Оцінювання виконання завдань модульного контролю

№п /п	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів за одне питання
1.	Теоретичні питання (3 питання з переліку)	5 балів
Разом		15 балів

Оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання

№ п/п	Критерії оцінювання	Кількість балів
1.	Розробити сценарій супервізійної зустрічі за фазовою структурою:	2

2.	1 ФАЗА: доповідь супервізуемого і формулювання ним замовлення – 30 хв, потім групове обговорення при мовчанні доповідача – 15 хв: учасники групи задають питання, спрямовані на прояснення інформації про пацієнта	2
3.	2 ФАЗА: обмін почуттями з приводу клієнта. встановлення безпечної атмосфери в групі, що сприяє усвідомленню супервізуемим "сліпих плям" в своїй роботі. Тривалість – 15 хв	1
4.	2 ФАЗА: обмін почуттями з приводу клієнта. встановлення безпечної атмосфери в групі, що сприяє усвідомленню супервізуемим "сліпих плям" в своїй роботі. Тривалість – 15 хв	1
5.	3 ФАЗА: концептуалізація. Учасники групи говорять про своєї концепції психогенезу проблем клієнта або роботи. Думки не спростовують і не засуджуються супервізором і іншими членами групи, дискусії на цій фазі недоцільні. Тривалість фази – 45 хв	1
6.	ФАЗА: узагальнення супервізора. Супервізор аналізує і в короткій формі узагальнює якість роботи супервізуемого, пропонуючи власну концепцію психосоціогенеза і тактики роботи з даними клієнтом в якості одного з можливих варіантів – 15 хв.	1
7.	Захист	2
Загальна кількість балів		10

Студент також має можливість перезарахувати бали (інші види робіт) за наявності результатів навчання, отриманих у неформальній освіті (стажування, тренінги, участь у конференціях, семінарах та ін.) та інформальній освіті (самоосвіта).

Інформація про ресурси для неформальної освіти, процедуру визнання результатів, отриманих у неформальній освіті, розміщена на сайті факультету соціальної та психологічної освіти (<https://cutt.ly/eZgmfnS>).

Дотримання принципів та правил академічної доброчесності передбачає самостійне виконання завдань до практичних занять, завдань самостійної роботи, завдань до ІНДЗ, підготовки до підсумкового контролю, визначених Кодексом академічної доброчесності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Законом України «Про авторське право і суміжні права», методичними рекомендації щодо дотримання принципів академічної доброчесності на факультеті соціальної та психологічної освіти УДПУ імені Павла Тичини.

Критерії оцінювання результатів навчання (знань, умінь, навичок та компетентностей)

Рівень, шкала ECTS, бали	Теоретична підготовка	Практичні уміння і навички, набуті компетентності
Високий, А, 90 – 100, відмінно	Студент має глибокі, міцні і системні знання, сформовані навички щодо теоретичних засад та практики викладання у вищій школі, вміє синтезувати знання по окремих темах; використовує здобуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях, здатний вирішувати проблемні питання. Відповідь аспіранта відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.	Студент самостійно орієнтується в потоці інформації з дисципліни; здатний проаналізувати й узагальнити отриманий результат. Має навички викладання у вищій школі, складання конспекту занять аналізу першоджерел, написання фрагментів занять та документів з організації освітньої діяльності, а також навички науково-дослідної роботи. При підготовці до практичних занять студент дотримується усіх вимог, передбачених програмою курсу. Крім того, його дії відрізняються раціональністю, вмінням оцінювати помилки й аналізувати результати.

<p>Вище середнього, середній</p> <p>В, С, 75 – 89; дуже добре, добре</p>	<p>Студент знає і може самостійно визначити зміст роботи, що пов'язана з викладанням у ЗВО, може синтезувати знання по окремих темах, давати точні формулювання. Студент може самостійно застосовувати знання в стандартних ситуаціях, його відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим.</p>	<p>Студент самостійно виконує завдання, передбачені програмою дисципліни, володіє базовими навичками викладання та розроблення фрагментів занять, може самостійно скласти коментар, обґрунтувати творче застосування основних положень змісту дисципліни у майбутній професійній діяльності, але не завжди здатний провести аналіз і узагальнення результату. При виконанні завдань семінарських занять студент може самостійно виконати роботу в повному обсязі й зробити правильні висновки.</p>
<p>Достатній, Д, Е, 60– 74, задовільно, достатньо</p>	<p>Студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення; допускає неточні і не повні відповіді, не чітко їх формулює, робить окремі помилки у відповіді, але може їх усунути під керівництвом викладача, недостатньо володіє термінологією.</p>	<p>Студент може виконувати найпростіші завдання, але не спроможний самостійно висвітлити теоретичні та практичні засади викладання у вищій школі; робить висновки, але не розуміє матеріал достатньою мірою.</p>
<p>Початковий, FX, F 1 – 60, незадовільно</p>	<p>Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про методику викладання у вищій школі. У відповіді цілком відсутня самостійність. Студент</p>	<p>Студент знає основні положення, однак допускає істотні помилки, невпевнено, з великими утрудненнями виконує практичні завдання.</p>

	знайомий лише з деякими основними поняттями та визначеннями курсу, з допомогою викладача може сформулювати лише деякі основні положення.	
--	--	--

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання і самостійна робота										Тест ови й конт роль т	ПК	Сума	
Денна форма навчання													
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3				ІНДЗ		10	
T1	T2	МК	T3	T4	МК	T5	T6	T7	МК	15	15	100	
5	5	5	5	5	5	10	10	5	5				

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка в ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	зараховано
82–89	B	
75–81	C	
69–74	D	
60–68	E	
35–59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Рекомендована література

Основна

1. Супервізія в соціальній роботі : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. Ю. В. Підвальна ; [рец.: Кравченко О. О., Коляда Н. М., Стойка В. О.]. Умань : Візаві, 2022. 102 с.

2. Супервізія: професійна підтримка і професійний розвиток педагогів порадник для супервізорів (наставників).USAID. 2018. 60 с.

3. Астремська І. В. Прикладні методики та основи супервізії в соціальній роботі : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 396 с.

4. Методичні вказівки до семінарських занять та самостійного вивчення навчальної дисципліни «Педагогічна супервізія» для здобувачів освіти другого (магістерського) рівня усіх спеціальностей НУИГП заочної форми навчання / Якубовька С.С. Рівне: НУВГП, 2018. 16 с.

5. Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни «Вступ до супервізії в соціальній роботі» (ОПП «Соціальне забезпечення», першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 232 Соціальне забезпечення): навч.-метод. вид. / уклад.: Підвальна Ю. В.. ; Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, ф-т соц. та псих. освіти, каф. соц. педагогіки та соц. роботи. Умань : УДПУ, 2022. 32 с.

Допоміжна література

1. Браун А. Супервізор у соціальній роботі: Супервізія догляду в громаді, денних та стаціонарних установах; [пер. з англ. Т. Семигіної]. К. : Університет. вид-во «Пульсари», 2003. 240 с.

2. Будник А.П. Супервізія і кураторство в соціальних службах: Роздуми про запровадження нових форм підвищення якості послуг. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2003. № 1.

3. Bauman W. F. (1972) Games counselor trainees play: Dealing with trainee resistance, *Counselor Education and Supervision*, U(3):251-256.

4. Benshoff J. B. (1992) Peer consultation for professional counselors. Ann Arbor, MA : Clearinghouse of Counseling and Personnel Services.

5. Байдарова О. О. Перспективи дослідження професійної рефлексії в супервізії соціального працівника. *Проблеми сучасної психології*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. Вип. 10. С. 12–24.

6. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посібник. К.: ВЦ «Академія», 2006. 256 с.

7. Енциклопедія інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму. [Лепський В. В., Безлюдний О. І., Коляда Н. М., Кравченко О. О. та ін.]; МОЗ України, КЗ «Черкаський обл. центр медико-соц-ї експертизи ЧОР», МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. С. 140.

8. Житвай С.А. Супервізія як метод супроводу діяльності педагога / С.А. Житвай [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sibac.info/conf/pedagog/lxv/57034>

9. Жуков А.С. Підготовка професійних супервізорів <http://www.supervis.com/content/1779286024-publikacii-o-superviziia>

10. Мушкевич М. І., Чагарна С. Є. Основи психотерапії: навч. посіб / за ред. М. І. Мушкевич. Вид. 3-тє. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 420 с.

11. Наказ МОН від 18.10.2019 № 1313 “Деякі питання організації та проведення супервізії” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2019/10/21/nakaz-mon-vid-18-10-2019-1313-deiakipytanniaorhanizatsii-ta-provedennia-supervizii/>

12. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник для

студентів вищих навч. закладів. К.: ЦУЛ, 2009. 472 с.

13. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. К.:«Академвидав», 2006. 352 с.

14. Підвальна Ю. В. «Особливості комунікативної компетентності соціального працівника як необхідна умова його професійної діяльності» The scientific heritage (Budapest, Hungary). VOL 3, No 83 (83) (2022) S. 33-37.

15. Підвальна Ю. В. «Соціальна робота з сім'ями «групи ризику» //Наукові записки Серія:Педагогічні науки: збірник наукових праць Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка/ [ред. кол. : В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Вип. 167]., 2018 р. С. 72–76

16. Підвальна Ю. В. «Соціально-педагогічна адаптація дітей з обмеженими можливостями здоров'я в умовах інклюзивного навчання» Науковий часопис «Педагогічні науки: реалії та перспективи». Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Випуск 79. Том 2. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 48-52.

17. Підвальна Ю. В. «Соціально-психологічні чинники як основа для формування поведінки жертви та булера» //Наукові записки **Серія: Педагогічні науки**: збірник наукових праць Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка/ [ред. кол. : В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Вип. 185]., 2020 р. С. 143–146.

18. Підвальна Ю.В. «Толерантність як професійно важлива риса майбутнього соціального працівника в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами у процесі інклюзивного навчання» // Педагогічні науки: збірник наукових праць Херсонського державного педагогічного університету / [ред. кол. : Федяєва В. Л. (гол. ред.) та інші]. –Херсон: «Видавничий дім Гельветика», 2017 С. 237–241.

19. Практикум з соціальної роботи : Навчально-методичний посібник // Уклад. : О. М. Шевчук. Умань : ФОП Жовтий, 2016. 100 с.

20. Про пріоритетні напрями психологічного супроводу та соціальнопедагогічного патронажу учасників освітнього процесу на 2018-2019 навчальний рік: Лист МОН від 07.08.2018 № 1/9-487 [Електронний ресурс]. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/61640/

21. Про пріоритетні напрями психологічного супроводу та соціальнопедагогічного патронажу учасників освітнього процесу на 2018-2019 навчальний рік: Лист МОН від 07.08.2018 № 1/9-487 [Електронний ресурс]. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/61640/

22. Про соціальні послуги : Закон України Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19/ed20190117#n42>

23. Слозанська Г.І. Супервізія в соціальній роботі: основні підходи та принципи. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка». Соціальна робота. 2014. Вип. 30. С. 155–158. URL: file:///C:/Documents%20and%

20Settings/% %9D%D0%94%D0%9B/%D0 %9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0% B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Nvuuped_2014_30_58.pdf

24. Ставкова С. До питання вивчення та використання супервізії як соціальної технології. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2016. № 3. С. 178–190.

25. Супервізія : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / І. В. Ушакова. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. 228 с. ISBN 978-966-336-222-9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chmnu.edu.ua/index.php?m=2&b=300>

26. Типове положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа» / уклад.: Клокар Н.І., Нікулочкіна О.В., Київ, 2018. 6 с.

27. Ушакова І. В. Супервізія: навчальний посібник [для студентів 17 вищих навчальних закладів]. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. 228 с.

28. Якубовська С.С. Психологія і педагогіка. Навч. Посібник. Рівне: НУВГП, 2012. 324 с.

Інформаційні ресурси

1. [www. nbuv. gov. ua](http://www.nbuv.gov.ua) Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

2. Інституційний репозиторій УДПУ імені Павла Тичини. URL: <http://space.udpu.org.ua/>